

Mehmet Tuna*, Zafer Çimen**

*Kaya Beyazıtöđlu Lisesi, ** Gazi Üniversitesi

mehmettuna777@gmail.com, zcimen@gazi.edu.tr

ORIGINAL ARTICLE

ANKARA'DA GÖREV YAPAN BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, Ankara görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik seviyelerini belirlemek ve öğretmenlerin bazı kişisel bilgileri ile ilişkilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Ankara'da görev yapan ve ulaşılan 430 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri-EF kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 15 programında değerlendirilmiş ve anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerin ortalama tükenmişlik değerleri duygusal tükenme $\bar{x}=12,20$, duyarsızlaşma $\bar{x}=3,21$, kişisel başarı $\bar{x}=7,51$ olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişliği düşük düzeyde yaşadıkları belirlenmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi öğretmeni, tükenmişlik, duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı.

Abstract

The aim of this research is to determine the burn-out level of physical education teachers working in Ankara and to determine whether or not a difference occurs on their exhaustion level in terms of some demographics variants. the sampling group of the research was 430 physical education teachers, worked in Ankara in 2009-2010 In order to collect the data, 'Personal Information Form' and 'Maslach Exhaustion Inventory-Educator Form' have been used. In analyzing the data; SPSS 15 have been used and sig. level is acknowledged as 0.05. The total average point of the burnout level of physical education teachers' was calculated $\bar{x}=12,20$, for emotional exhaustion; $\bar{x}=3,21$, for desensitization; $\bar{x}=7,51$ for individual achievement. After analyses, exhaustion level of participated PE teachers has been found adequate in the research process. Differences have been found for various variables under the subsection of emotional exhaustion, personal accomplishment and depersonalization of PE teachers.

Keywords: Physical education teacher, burnout, emotional exhaustion, personal accomplishment, depersonalization

GİRİŞ

İlk kez 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından “başarısız olma, yıpranma, enerji ve gücün azalması veya tatmin edilemeyen istekler sonucunda bireyin iç kaynaklarında meydana gelen tükenme durumu” şeklinde tanımlanan (Freudenberger, 1974) tükenmişlik, ilk tanımlandığından bugüne değin üzerinde pek çok araştırma yapılmış ve tanımlar geliştirilmiş bir kavramdır. Cherniss (1980) tükenmişliği, insanın aşırı stres ya da doyumsuzluğa yaptığı işten soğuma biçiminde gösterdiği bir tepki olarak tanımlar ve aşırı bağlılığın sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlık olarak görür. Maslach, tükenmişliği üç faktörlü bir yapı olarak ele almaktadır (Maslach ve diğerleri, 2001). Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması şeklinde ifade edilmektedir. Duygusal tükenme, kompleks tükenmişlik sendromunun en açık şekilde gözlenebilen boyutudur. İnsanlar kendilerinin ya da başkalarının yıpranma, enerji kaybı, bitkinlik veya yorgunluklarını ifade etmek için bu boyuttan söz ederler. Kendinden ve işinden uzaklaşan çalışanlar, işe yönelik idealizmlerini ve coşkularını kaybederler. Hizmet verilen kişilere aldırış etmeme, düşmanlık içeren olumsuz tepkilerde bulunma sıklıkla görülen davranış biçimleridir. Yapılan araştırmalar duygusal tükenmeyle duyarsızlaşma arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Duygusal ve fiziksel olarak tükenen, hizmet verdiği insanlara ve kendine yönelik olumsuz bir tutum içine giren kişiler, yaptıkları işlerin gerektirdiği talepleri yerine getirmekte zorlandıklarından kişisel yeterlik duyguları azalır. Bu anlamda kişisel başarı duygusunun azalması diğer iki yapıyla birlikte görülür (Maslach, Leiter ve Schaufeli, 2001).

Tükenmişlik çoğunlukla insanlarla yüz yüze çalışan mesleklerde bireylerin işleri gereği çalıştıkları insanlara karşı duyarsızlıkları, duygusal yönden kendilerini tükenmiş hissetmeleri ve kişisel başarı ve yeterlik duygularında azalma şeklinde kendini gösteren bir sendrom olarak tanımlanabilir (Ergin, 1992). Çalışan kişilerin %80'i iş yaşamlarının bir noktasında tükenmişlik sendromu ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Ancak bu durum birdenbire ortaya çıkmamakta, yavaş yavaş gelişmekte, bazı etmenlerle beslenerek kişinin ruhsal dengesini bozmakta, iş-aile-sosyal yaşantısında önemli yoksunlukların yaşanmasına neden olabilmektedir (Güdük ve diğerleri, 2005). Araştırmalar tükenmişliğin eczacılık, polislik, müfettişlik, hakemlik, antrenörlük, akademisyenlik ve öğretmenlik gibi özellikle insanlarla yüz yüze yoğun ilişkilerin yaşandığı birçok meslek alanı çalışanlarında çok görülen bir durum olduğunu göstermektedir (Çalgan ve diğerleri, 2009; Okyay, 2009; Arabacı ve diğerleri, 2010; Can ve diğerleri, 2010; Biber ve diğerleri, 2010; Soyer ve diğerleri, 2009; Ardiç ve diğerleri, 2008; Karakelle ve diğerleri, 2008; Oruç, 2007; Gündüz, 2005; Peker, 2002;).

Öğretmenlik mesleği, belirli bir teknik ve bilimsel donanımın yanında farklı kesimler ile iletişim ve etkileşimi gerektiren bir iştir. Öğretmenler öğretim görevlerinin yanı sıra öğrenciler, veliler ve yöneticiler ile etkili iletişim kurmayı gerektiren pek çok diğer rolü de üstlenirler. Araştırmalar, öğretmenlerin yılın 200 gününü sınıflarında geçirdiklerini, günde 1000'den fazla kişiler arası etkileşim yaşadıklarını, günde ortalama 348–395 arası soru sorduklarını ve zamanlarının %70'ini düzeni sağlamaya, %30'unu soru sormaya harcadıklarını ortaya koymaktadır (Balay, 2003). Öğretmenlerdeki

tükenmişliğin öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bunlar arasında; öğretmenlerin çocuklarla az iletişim kurması, onlara olumsuz davranış sergilemesi, az oranda dönüt (feedback) sağlaması ve öğrencileri motive etme ve cesaretlendirmede yetersiz kalması gibi davranışlar sayılabilmektedir (Farber, 1984).

Beden eğitiminin dersinin doğası gereği, beden eğitimi öğretmenleri yetersiz eğitim materyali, yetersiz destek, karar verme aşamalarında sorumluluk verilmemesi ve artan iş yükü gibi sorunlara alışkındırlar (Doutis ve diğerleri, 1999). Beden eğitimi öğretmenlerinin görevlerindeki farklılık, dersin yapılış şekliyle öğrenciler, aileler ve diğer öğretmenler tarafından fark edilir. Beden eğitiminin farkı okulda ve ders yapısındaki sosyal yapısındanadır. Bu farklılıklar nedeniyle Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişliklerinin nedenleri ve seviyesi hakkındaki bilgileri diğer öğretmenlerde yapılan araştırmalardan elde etmek uygun olmayabilir (Fejgin ve diğerleri, 1995).

Eğitim sisteminin en önemli parçalarından biri olan öğretmenlerde iş gücü kayıplarına yol açan tükenmişliğin ayrıntılı bir biçimde ele alınarak incelenmesi, nedenlerinin ortaya konması ve ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, eğitim sisteminin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından önemlidir. Bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı, Ankara ili merkezinde ve ilçelerinde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet, mesleki kıdem, görev yerleri, ders verdikleri sınıf mevcudu, ders araç-gereç yeterlik durumu, okullarındaki spor salonu bulunma durumu, beden eğitimi ders saati yeterlilik durumu, mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma durumu, öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma durumu ve iş değişikliği yapmak isteme durumlarının incelenmesidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Sincan, Pursaklar, Mamak, Yenimahalle ilçeleri) ve ilçelerinde (Polatlı, Çubuk, Akyurt, Haymana, Bala, Kazan, Kızılcahamam, Şereflikoçhisar, Beypazarı, Ayaş, Nallıhan, Güdül, Elmadağ, Evren, Çamlıdere, Kalecik) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapan 1147 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın örneklem grubunu ise ulaşılabilen 430 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur. Örneklem grubu evrenin % 37,5'ini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Kişisel Bilgi Formu

Bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi toplamak üzere, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, mesleki kıdem, görev yeri, ders verdikleri

sınıf mevcudu, ders araç-gereç yeterliliği, okullarındaki spor salonu bulunması, beden eğitimi ders saati yeterliliği, mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma durumu, öğretmenlik mesleğinin gelirinin yeterliliği, iş değişikliği yapmayı isteme durumu ile ilgili 10 soru yer almaktadır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu (MTE-EF)

Araştırmada, Beden Eğitimi öğretmenlerin tükenmişliğini değerlendirmek üzere Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE) kullanılmıştır. Başlangıçta sağlık çalışanları için geliştirilen envanter öğretmenlerde tükenmişlik sendromunun araştırılması için Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu (MTE-EF)'nin geliştirilmesine neden olmuştur. MTE-EF'nin MTE'den tek farkı ölçek maddelerinde “hasta” ya da “danışan” yerine “öğrenci” kelimesinin gelmesidir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin öğretmen örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışması ilk kez Girgin (1995) ile Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996) tarafından ayrı ayrı yapılmıştır.

Veri Toplama İşlemi

Veri toplamak için Ankara ili merkezinde ve ilçelerde beden eğitimi öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen koordinasyon toplantılara gidilmiş ve envanterler uygulanmıştır. Toplantılara katılan toplam 430 beden eğitimi öğretmenin tümü envanteri doldurmuştur.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada tüm analizler Spss 15 paket program kullanılarak yapılmıştır. Verilerinin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak frekans, yüzde dağılımları, ANOVA, bağımsız gruplar için T-Testi, Tukey HSD çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Öğretmenlerin Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyut Puanlarına Ait Değerleri

Tükenmişlik	N	\bar{X}	Ss	Z	p	Min	Max
Duygusal Tükenme	430	12,20	5,83	1,628	0,191	0	32
Duyarsızlaşma	430	3,21	2,76	1,801	0,215	0	20
Kişisel Başarı	430	7,51	3,86	1,255	0,064	0	32

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Beden Eğitimi Öğretmenlerine Ait Kişisel Bilgiler

			n	%	
Cinsiyet	Kadın		131	30,5	
	Erkek		299	69,5	
	Toplam		430	100,0	
Kıdem	1-5 yıl		46	10,7	
	6-10 yıl		82	19,1	
	11-15 yıl		135	31,4	
	16-20 yıl		77	17,9	
	21 yıl ve üstü		90	20,9	
	Toplam		430	100,0	
Çalıştığı Yerleşim Merkezi	İl (Merkez)		355	82,6	
	İlçe		75	17,4	
	Toplam		430	100,0	
Ders Verdiği Sınıf Mevcudu	20 ve daha az		37	8,6	
	21-30		137	30,7	
	31-40		211	49,1	
	41-50		50	11,6	
	Toplam		430	100,0	
Araç-Gereç Yeterliliği	Hiç yeterli değil		39	9,1	
	Az yeterli		117	27,2	
	Kısmen yeterli		194	45,1	
	Tamamen yeterli		80	18,6	
	Toplam		430	100,0	
Spor Salonu Durumu	Var		157	36,5	
	Yok		273	63,5	
	Toplam		430	100,0	
Ders Saati İle İlgili Görüşleri	Hiç yeterli değil		181	42,1	
	Az yeterli		199	46,3	
	Kısmen yeterli		35	8,1	
	Tamamen yeterli		15	3,5	
	Toplam		430	100,0	
Mesleki Durumu	Seminere	Katılma	Katıldım	82	19,1
			Katıldım ama yetersiz	171	39,7
			Katılmadım	177	41,2
			Toplam	430	100,0
Öğretmenlik Geliri İle İlgili Görüşleri			Yetersiz	261	60,7
			Kısmen yeterli	150	34,9
			Yeterli	19	4,4
			Toplam	430	100,0
İş Değişikliği Yapmak İsteme Durumu			Hayır	207	48,1
			Bazen	167	38,8
			Evet	56	13,1
			Toplam	430	100,0

Tablo 3: Öğretmenlerin Bazı Değişkenlere Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyut Puanlarına Ait N, \bar{X} ve Ss Değerleri.

Tükenmişlik		N	\bar{X}	Ss	
Mesleki Kıdem	Duygusal Tükenme	1-5 yıl	46	11,34	6,08
		6-10 yıl	82	12,03	6,06
		11-15 yıl	135	11,98	6,03
		16-20 yıl	77	13,31	6,24
		21 ve üstü	90	12,18	4,71
	Duyarsızlaşma	1-5 yıl	46	3,47	2,72
		6-10 yıl	82	3,26	2,74
		11-15 yıl	135	3,08	2,99
		16-20 yıl	77	3,77	2,75
		21 ve üstü	90	2,76	2,37
Kişisel Başarı	1-5 yıl	46	7,26	3,66	
	6-10 yıl	82	8,56	3,32	
	11-15 yıl	135	7,67	4,25	
	16-20 yıl	77	7,32	3,77	
	21 ve üstü	90	6,63	3,69	
Ders Verdikleri Sınıf Mevcudu	Duygusal Tükenme	20 ve daha az	37	11,83	5,23
		21-30	137	12,01	5,76
		31-40	211	12,06	5,84
		41-50	50	13,58	6,36
	Duyarsızlaşma	20 ve daha az	37	3,32	2,66
		21-30	137	3,00	2,63
		31-40	211	3,30	2,87
		41-50	50	3,36	2,69
	Kişisel Başarı	20 ve daha az	37	7,18	5,19
		21-30	137	7,59	3,85
31-40		211	7,64	3,75	
41-50		50	7,00	3,19	
Araç-Gereç Yeterliliği	Duygusal Tükenme	Hiç yeterli değil	37	13,97	7,86
		Az yeterli	137	11,97	5,84
		Kısmen yeterli	211	12,08	5,31
		Tamamen yeterli	50	11,97	5,85
	Duyarsızlaşma	Hiç yeterli değil	37	3,84	2,97
		Az yeterli	137	3,27	2,42
		Kısmen yeterli	211	3,08	2,83
		Tamamen yeterli	50	3,16	2,92
	Kişisel Başarı	Hiç yeterli değil	37	8,07	3,87
		Az yeterli	137	7,69	3,40
Kısmen yeterli		211	7,53	4,05	
Tamamen yeterli		50	6,95	3,99	
Girdikleri Ders Saati Yeterliliği	Duygusal Tükenme	Hiç yeterli değil	181	13,12	6,19
		Az yeterli	199	11,45	5,23
		Kısmen yeterli	35	12,20	5,94
		Tamamen yeterli	15	11,06	7,46
	Duyarsızlaşma	Hiç yeterli değil	181	3,49	2,76
		Az yeterli	199	2,90	2,44
		Kısmen yeterli	35	3,68	3,95
		Tamamen yeterli	15	2,93	3,19
	Kişisel Başarı	Hiç yeterli değil	181	7,66	3,70
		Az yeterli	199	7,33	3,54

		Kısmen yeterli	35	7,77	5,91
		Tamamen yeterli	15	7,53	4,10
Mesleki Seminer Veya Hizmet İçi Eğitime Katılma	Duygusal Tükenme	Katıldım	82	10,63	5,56
		Katıldım ama yetersiz	171	13,07	5,49
		Katılmadım	177	12,10	6,13
	Duyarsızlaşma	Katıldım	82	3,14	2,61
		Katıldım ama yetersiz	171	3,34	2,59
		Katılmadım	177	3,12	2,98
	Kişisel Başarı	Katıldım	82	7,98	3,53
		Katıldım ama yetersiz	171	7,60	3,48
		Katılmadım	177	7,21	4,31
Öğretmenlik Mesleğinin Gelirini Yeterli Bulma	Duygusal Tükenme	Yetersiz	261	13,16	6,20
		Kısmen yeterli	150	10,64	4,67
		Yeterli	19	11,36	6,25
	Duyarsızlaşma	Yetersiz	261	3,18	2,72
		Kısmen yeterli	150	3,20	2,59
		Yeterli	19	3,84	4,31
	Kişisel Başarı	Yetersiz	261	7,25	3,86
		Kısmen yeterli	150	7,70	3,33
		Yeterli	19	9,68	6,42
İş Değişikliği Yapma İsteği	Duygusal Tükenme	Hayır	207	9,85	4,58
		Bazen	167	13,80	5,51
		Evet	56	16,14	7,11
	Duyarsızlaşma	Hayır	207	2,70	2,61
		Bazen	167	3,41	2,63
		Evet	56	4,51	3,16
	Kişisel Başarı	Hayır	207	7,07	3,73
		Bazen	167	7,83	4,01
		Evet	56	8,19	3,70

Tablo 4: Tükenmişlik Düzeyleri Ve İş Doyumu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak T-Testi Sonuçlarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tükenmişlik	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	131	13,33	6,28	428	2,675	0,008*
	Erkek	299	11,71	5,56			
Duyarsızlaşma	Kadın	131	3,06	2,58	428	-0,783	0,434
	Erkek	299	3,28	2,83			
Kişisel Başarı	Kadın	131	7,81	3,47	428	1,060	0,290
	Erkek	299	7,38	4,01			

* $p < 0.05$

Yapılan t-testi analiz sonuçlarına göre; Beden Eğitimi Öğretmenlerinin cinsiyetleri ile duygusal tükenme ortalamaları [$t_{(428)}=2,675$; $p < 0.05$] arasındaki fark anlamlı bulunurken duyarsızlaşma ve kişisel başarı ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Kıdem Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	136,975	4	34,244	1,006	0,404
	Grup içi	14465,604	425	34,037		
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	48,425	4	12,106	1,597	0,174
	Grup içi	3221,026	425	7,579		
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	168,844	4	42,211	2,881	0,022*
	Grup içi	6226,507	425	14,651		
	Toplam	6395,351	429			

*p<0.05

Tablo 6: Öğretmenlerin Kıdem Değişkenlerine Göre Kişisel Başarı Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Tukey Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Kıdem (I)	Kıdem(II)	Ortalamalar Arası Fark	Sh	p
Kişisel Başarı	6–10 yıl	1-5 yıl	1,30011	0,70509	0,350
		11-15 yıl	0,88690	0,53590	0,463
		16-20 yıl	1,23630	0,60740	0,251
		21 ve üstü	1,92764	0,58434	0,009*

Yapılan varyans analizi sonuçları, öğretmenlerinin kıdem değişkenlerine göre, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutları puan ortalamalarındaki farklılaşmanın anlamlı olmadığını; kişisel başarı alt boyut [$F_{(425)}=2,881$; $p<0.05$] puan ortalamasındaki farklılaşmanın ise $p<0.05$ düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre 6-10 yıl kıdemi olan beden eğitimi öğretmenlerin ($\bar{X}=8,56$), 21 yıl ve üstü ($\bar{X}=6,63$), kıdemi olan beden eğitimi öğretmenlerine göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Görev Yerleri Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Tükenmişlik	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	İl (Merkez)	355	12,48	5,93	428	2,177	0,030*
	İlçe	75	10,88	5,15			
Duyarsızlaşma	İl (Merkez)	355	3,21	2,85	428	-0,138	0,891
	İlçe	75	3,25	2,29			
Kişisel Başarı	İl (Merkez)	355	7,36	3,98	428	-1,752	0,080
	İlçe	75	8,22	3,16			

*p<0.05

Yapılan t testine analiz sonuçlarına göre, beden eğitimi öğretmenlerinin görev yerleri ile duygusal tükenme ortalamaları [$t(428)=2,177$; $p<0.05$] arasındaki fark anlamlı bulunurken, duyarsızlaşma ve kişisel başarı ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 8: Öğretmenlerin Ders Verdikleri Sınıf Mevcudu Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	108,331	3	36,110		
	Grup içi	14494,248	426	34,024	1,061	0,365
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	9,235	3	3,078		
	Grup içi	3260,216	426	7,653	0,402	0,751
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	21,908	3	7,303		
	Grup içi	6373,443	426	14,961	0,488	0,691
	Toplam	6395,351	429			

Yapılan varyans analizi sonuçları beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ölçeği alt boyutları puan ortalamalarının ders verdikleri sınıf mevcudu değişkenlerine göre hiçbir parametrede anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin Okullarındaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	135,221	3	45,074		
	Grup içi	14467,358	426	33,961	1,327	0,265
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	19,558	3	6,519		
	Grup içi	3249,893	426	7,629	0,855	0,465
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	41,611	3	13,870		
	Grup içi	6353,740	426	14,915	0,930	0,426
	Toplam	6395,351	429			

Yapılan varyans analizi sonuçları beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ölçeği alt boyutları puan ortalamalarının ders araç-gereç yeterliliği değişkenlerine göre hiçbir parametrede anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Okullarında Spor Salonu Bulunma Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Tükenmişlik	Salon	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Var	157	12,33	5,93			
	Yok	273	12,13	5,78	428	0,352	0,725
Duyarsızlaşma	Var	157	3,00	2,95			
	Yok	273	3,34	2,63	428	-1,210	0,227
Kişisel Başarı	Var	157	7,17	4,11			
	Yok	273	7,71	3,70	428	-1,387	0,166

Yapılan varyans analizi sonuçları beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ölçeği alt boyutları puan ortalamalarının çalıştıkları okullarda spor salonunun bulunma durumuna göre hiçbir parametrede anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 11: Öğretmenlerin Beden Eğitimi Ders Saati Yeterliliği Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	284,581	3	94,860	2,822	0,039*
	Grup içi	14317,998	426	33,610		
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	42,540	3	14,180	1,872	0,134
	Grup içi	3226,911	426	7,575		
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	12,894	3	4,298	0,287	0,835
	Grup içi	6382,457	426	14,982		
	Toplam	6395,351	429			

***p<0.05**

Tablo 12: Öğretmenlerin Beden Eğitimi Ders Saati Yeterliliği Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenme Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Tukey Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Ders Saati(I)	Ders Saati (II)	Ortalamalar Arası Fark	Sh	p
Duygusal Tükenme	Hiç yeterli değil	Az yeterli	1,66979	0,59547	0,027*
		Kısmen yeterli	0,92707	1,07051	0,882
		Tamamen yeterli	2,06041	1,55768	0,549

Yapılan varyans analizi sonuçları, beden eğitimi öğretmenlerinin ders saati yeterliliği değişkenine göre, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutları puan ortalamalarındaki farklılaşmanın anlamlı olmadığını, duygusal tükenme alt boyut [$F_{(425)}=2,822$; $p<0.05$] puan ortalamasındaki farklılaşmanın ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre ders saatini hiç yeterli bulmayan beden eğitimi öğretmenlerinin ($\bar{x}=13,12$), az yeterli bulan ($\bar{x}=11,45$), beden eğitimi öğretmenlerine göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 13: Öğretmenlerin Mesleki Seminer Veya Hizmet İçi Eğitime Katılma Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	332,227	2	166,114	4,970	0,007*
	Grup içi	14270,352	427	33,420		
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	4,553	2	2,276	0,298	0,743
	Grup içi	3264,898	427	7,646		
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	35,773	2	17,887	1,201	0,302
	Grup içi	6359,578	427	14,894		
	Toplam	6395,351	429			

*p<0.05

Tablo 14: Öğretmenlerin Mesleki Seminer Veya Hizmet İçi Eğitime Katılma Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenme Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Tukey Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Eğitime Katılma (I)	Eğitime Katılma (II)	Ortalamalar Arası Fark	Sh	p
Duygusal Tükenme	Katıldım	Katıldım ama yetersiz	-2,43603	0,77653	0,005*
		Katılmadım	-1,46755	0,77225	0,140

Yapılan varyans analizi sonuçları beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma düzeylerine göre, duygusal tükenme [$F_{(427)}=4,970$; $p<0.05$] alt boyut puan ortalamalarındaki farklılaşmanın 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu ($p<0.05$); duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamasındaki farklılaşmanın ise 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir ($p>0.05$). Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerinin $\bar{x}=10,63$; mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılan ama yetersiz bulan $\bar{x}=13,07$ beden eğitimi öğretmenlerine göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 15: Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğinin Gelirini Yeterli Bulunma Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	623,016	2	311,508	9,515	0,000*
	Grup içi	13979,563	427	32,739		
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	7,752	2	3,876	0,507	0,602
	Grup içi	3261,699	427	7,639		
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	111,945	2	55,973	3,804	0,023*
	Grup içi	6283,406	427	14,715		
	Toplam	6395,351	429			

*p<0.05

Tablo 16: Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğinin Gelirini Yeterli Bulunma Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Tukey Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Gelir (I)	Gelir (II)	Ortalamalar Arası Fark	Sh	P
Duygusal Tükenme	Yetersiz	Kısmen	2,52858	0,58626	0,000*
		Yeterli	1,80016	1,35961	0,383
Kişisel Başarı	Yeterli	Kısmen	-0,44330	0,39304	0,497
		Yetersiz	-2,42751	0,91152	0,022*

Yapılan varyans analizi sonuçları, beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma değişkenlerine göre, duyarsızlaşma alt boyutu puan ortalamalarındaki farklılaşmanın anlamlı olmadığını, duygusal tükenme [$F_{(425)}=9,515$; $p<0.05$] ve kişisel başarı [$F_{(425)}=3,804$; $p<0.05$] alt boyut puan ortalamalarındaki farklılaşmanın ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre duygusal tükenme boyutunda öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulmayan beden eğitimi öğretmenlerinin ($\bar{x}=13,16$), kısmen yeterli bulan ($\bar{x}=10,64$), beden eğitimi öğretmenlerine; kişisel başarı alt boyutunda öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulan öğretmenlerin ($\bar{x}=9,68$), öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulmayan öğretmenlere ($\bar{x}=7,25$) göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 17: Öğretmenlerin İş Değişikliği Yapma Değişkenlerine Göre Tükenmişlik Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tükenmişlik	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Duygusal Tükenme	Gruplar arası	2445,496	2	1222,748	42,947	0,000*
	Grup içi	12157,083	427	28,471		
	Toplam	14602,579	429			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	155,786	2	77,893	10,682	0,000*
	Grup içi	3113,665	427	7,292		
	Toplam	3269,451	429			
Kişisel Başarı	Gruplar arası	83,114	2	41,557	2,811	0,061
	Grup içi	6312,237	427	14,783		
	Toplam	6395,351	429			

* $p<0.05$

Tablo 18: Öğretmenleri İş Değişikliği Yapma Değişkenlerine Göre Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Tukey Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	İş değişikliği(I)	İş değişikliği(II)	Ortalamalar Arası Fark	Sh	P
Duygusal Tükenme	Hayır	Bazen	-3,95814	0,55500	0,000*
		Evet	-6,29262	0,80371	0,000*
Duyarsızlaşma	Hayır	Bazen	-2,33447	0,82395	0,013*
		Evet	-0,71385	0,28088	0,031*
Duyarsızlaşma	Bazen	Bazen	-1,81254	0,40674	0,000*
		Evet	-1,09870	0,41699	0,024*

Yapılan varyans analizi sonuçları, beden eğitimi öğretmenlerinin iş değişikliği yapma değişkenlerine göre, kişisel başarı alt boyutu puan ortalamalarındaki farklılaşmanın anlamlı olmadığını, duygusal tükenme [$F_{(427)}=42,947$; $p<0.05$] ve duyarsızlaşma [$F_{(427)}=10,682$; $p<0.05$] alt boyut puan ortalamalarındaki farklılaşmanın ise 0.05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir. Yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre duygusal tükenme alt boyutunda iş değişikliği yapmayı düşünmeyen öğretmenlerin ($\bar{x}=9,85$), iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlere ($\bar{x}=13,80$) ve iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere ($\bar{x}=16,14$); iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Duyarsızlaşma alt boyutunda iş değişikliği yapmayı düşünmeyen öğretmenlerin ($\bar{x}=2,70$), iş değişikliği yapmayı bazen düşünen ($\bar{x}=3,41$) ve iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere ($\bar{x}=4,51$); iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, Ankara ili (merkez) ve ilçelerinde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet, mesleki kıdem, görev yerleri, ders verdikleri sınıf mevcudu, ders araç-gereç yeterlik durumu, okullarındaki spor salonu bulunma durumu, beden eğitimi ders saati yeterlilik durumu, mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma durumu, öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma durumu ve iş değişikliği yapmak isteme durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerin tükenmişlik ölçeğinin “duygusal tükenme” $\bar{x}=12,20$, “duyarsızlaşma” $\bar{x}=3,21$, “kişisel başarı” $\bar{x}=7,51$ alt ölçekleri için puan ortalamalarına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 1).

Beden eğitimi öğretmenlerinin; “duygusal tükenme” boyutu orta, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” boyutları düşük düzeyde bulunmuştur. Başka bir deyişle beden eğitimi öğretmenleri “*düşük bir tükenmişlik*” düzeyine sahiptir. Bu bulguların Maslach tükenmişlik envanteri kullanılarak diğer kültürlerdeki; Yunanlı, İsraili, Koreli ve Singapurlu beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan araştırmalarda (Lee, 2004; Smith ve diğerleri, 2004; Koustelios, 2003; Fejgin ve diğerleri, 1995) düşük tükenmişlik düzeyleri belirlenen literatürle tutarlı olduğu görülmüştür. Türkiye’deki ilgili literatür incelendiğinde; ilk ve orta öğretim beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan çalışmalarda (Pepe, 2008; Şahin, 2008; Gençay, 2007; Kale, 2007; Kelgökmen ve diğerleri, 2007; Özkan, 2007) düşük ve orta düzeyde tükenmişlik seviyeleri belirlenmiştir. Ayrıca engelli okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinde normal (orta) düzeyde tükenmişlik seviyeleri belirtilmiştir (Kurtlar, 2009; İde, 2008). Bu çalışmada elde edilen bulgular literatürdeki çalışmaların büyük bir bölümü ile paralellik göstermektedir.

Tükenmişlik ile cinsiyet değişkenine ait bulgular incelendiğinde; kadın beden eğitimi öğretmenlerinin daha fazla duygusal tükenme yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 4). Literatür incelendiğinde, cinsiyet faktörünün etkisine ilişkin farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Baykoçak (2002), Brudnik (2004), Özkan (2007), Şahin (2008) ve Pepe (2008), duygusal tükenme alt boyutunda kadın öğretmenler lehine daha fazla tükenmişlik yaşandığını belirtmiştir. İde (2008), engelli okullarda görev yapan erkek beden eğitimi öğretmenlerinin % 14,3'nün, kadın öğretmenlerin %27,3'ünün duygusal tükenmişliği yaşadığını belirtmiştir. Literatür sonuçları bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bunun yanında; Gençay (2007), Kale (2007), Kelgökmen ve diğerleri (2007), Kurtlar (2009); yaptıkları çalışmalarda cinsiyet ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulamamışlardır. Fejgin ve diğerleri (1995) ise erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik düzeyine sahip olduğu belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmalar araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Bu çalışma sonucu bulunan kadınların daha fazla duygusal tükenme yaşamaları; onların işleri dışında anne, eş ve çalışan olarak üstlendikleri farklı rollerin fazlalığı nedeniyle duygusal tükenmeye daha yatkın olabilecekleri düşünülebilir.

Tükenmişlik ile kıdem değişkenine ait bulgular incelendiğinde; “kişisel başarı” alt ölçeğinde 6-10 yıl kıdemi olan beden eğitimi öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 6). İlgili literatür incelendiğinde, Özkan (2007) beden eğitimi öğretmenlerin kıdemlerine göre kişisel başarı alt boyutunda en çok tükenmişlik yüzdesine %42 ile 0-5 yıl arası hizmet süresine sahip olan öğretmenler olduğunu belirtmiştir. Kale (2007) ve Gençay (2007) kıdeme bağlı olarak beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir farklılık belirtmemiştir. Kelgökmen ve diğerleri (2007) ise duyarsızlaşma alt boyutunda 1-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin diğer gruplarda bulunan öğretmenlere göre tükenmişliği daha yüksek yaşadıklarını belirtmiştir. Literatür bulguları bu çalışmayı kısmen destekler niteliktedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre kişisel başarı alt ölçeğinde genç beden eğitimi öğretmenleri daha fazla tükenmişlik yaşama eğilimlidirler. Mesleğe yeni başlayanların daha idealist oldukları ve meslekten beklentilerin çok olması nedeni ile daha fazla tükenmişlik yaşayabileceklerini bununla birlikte çalışılan süre arttıkça beklenti düzeyinin azalmasına paralel olarak tükenmişlik düzeyinin de düşeceği söylenilebilir. Genç öğretmenin meslek hayatına uyum sürecinde kendine güven duygusunun eksikliği, öğretmenlerin problemlerle başa çıkma becerisinin düşüklüğü, tecrübe eksikliği gibi durumlar bazen yılgınlığa sebep olabilir. Problemlerin yoğun olarak görülmesinin de mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin kişisel başarı alt boyutunda tükenmişliği yaşamasına neden olabilir.

Bu çalışma sonuçlarına göre “duygusal tükenme” alt ölçeğinde ilde (merkez) görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ilçedekilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 7). İlgili literatür incelendiğinde, beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan araştırmada; Kale (2007), beden eğitimi öğretmenlerinin görev yerlerine bağlı olarak herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatür bulguları bu çalışmayı kısmen destekler niteliktedir. Bu araştırmada elde edilen

bulgusunun sebebi beden eğitimi öğretmenlerin ilde (merkez) çalışırken kentin kalabalığından, trafığından ve yaşam stresinden etkilenmeleri olabilir.

Tükenmişlik ile ders verdikleri sınıf mevcudu (Tablo 8), öğretmenlerinin ders araç-gereç yeterliliği (Tablo 9) ve okullarında spor salonu bulunması (Tablo 10) değişkenlerine ait bulgular incelendiğinde; “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.

Tükenmişlik ile öğretmenlerinin beden eğitimi ders saatinin yeterliliği değişkenine ait bulgular incelendiğinde; duyarsızlaşma alt boyutunda ders saatini hiç yeterli bulmayan beden eğitimi öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 12). Literatürde bu yönde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Beden eğitimi ders saatinin yetersizliği öğretmenlerin kendilerini verimsiz hissetmelerine ve duyarsızlaşmalarına neden olabilir. Kendini verimsiz bulan öğretmenlerin de daha fazla stresli olması sebebi ile daha çok tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

Tükenmişlik ile öğretmenlerin mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma değişkenine ait bulgular incelendiğinde; beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılma düzeylerine göre, “duygusal tükenme” alt boyutunda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 13). Duygusal tükenme alt boyutunda mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerinin, mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılan ama yetersiz bulan beden eğitimi öğretmenlerine göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 14). Yani mesleki seminer veya hizmet içi eğitime katılan ama yetersiz bulan beden eğitimi öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir. Öğretmenin kendisini mesleği ile ilgili belirli konularda yetersiz görmesi onu tükenmişlik duygusuna itebilir. Kendisini yetersiz gördüğü konularda seminere katılan ancak seminerde aldığı eğitimi de yetersiz gören öğretmenin durumunda bir değişim olmayacağı da düşünülebilir. Yetersiz gördüğü konuda almak istediği seminerin ya da eğitimin de yetersiz olması öğretmenin iş ile ilgili motivasyonunun düşmesinde önemli görülmektedir. Literatürde bu konu ile ilgili bu yönde bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tükenmişlik ile öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma değişkenine ait bulgular incelendiğinde; beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma düzeylerine göre, “duygusal tükenme” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 15). Duygusal tükenme alt boyutunda öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulmayan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gelirini kısmen yeterli bulan öğretmenlerine göre; kişisel başarı alt boyutunda ise öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulmayan öğretmenlere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 14). Literatürde beden eğitimi öğretmenleri ile ilgili bu yönde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Para insanların ihtiyaçlarını gidermede önemli bir ihtiyaçtır. Ayrıca para günümüzde başarı ve saygınlık içinde geçerli bir ölçüt niteliğini korumaktadır. Literatür incelendiğinde pek çok araştırmada yetersiz ücretin tükenmişliğin önemli yordayıcılardan biri olduğu

kabul edilir. Ülkemizde öğretmenlik genel olarak en az gelir getiren mesleklerden biridir. Ancak bu araştırmada öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulma değişkeninde tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutunda öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulanların, öğretmenlik mesleğinin gelirini yeterli bulmayanlardan daha fazla tükenmişlik yaşamaları ilginçtir. Bunun nedenlerinin incelenmesi bu alanda yapılacak olan başka araştırmalar için gerekçe olabileceği düşünülebilir.

Tükenmişlik ile öğretmenlerin iş değişikliği yapma değişkenine ait bulgular incelendiğinde; beden eğitimi öğretmenlerinin iş değişikliği yapma isteklerine göre, “duygusal tükenme” ve “duyarsızlaşma” alt boyutlarında anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 17). Duygusal tükenme alt boyutunda iş değişikliği yapmayı düşünmeyen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlere ve iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere; iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Duyarsızlaşma alt boyutunda iş değişikliği yapmayı düşünmeyen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlere ve iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere; iş değişikliği yapmayı bazen düşünen öğretmenlerin, iş değişikliği yapmayı düşünen öğretmenlere göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 18). İlgili literatür incelendiğinde, Beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan araştırmada; Şahin (2008), mesleği bırakmayı düşünme durumuna göre tükenmişliğin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Mesleği bırakmayı düşünen beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Literatür bulguları bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde duygusal tükenme” orta, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” alt ölçeklerinde düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Ancak cinsiyet, kıdem, görev yapılan bölge, ders saati yeterliliği, mesleki eğitime katılma, meslek gelirini yeterli bulma ve iş değişikliği yapma isteği tükenmişliği etkileyen diğer faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda Tükenmişlik sendromu öğretmenlere tanıtılmalı, süreç ile ilgili bilgiler verilmeli, belirtilere karşı duyarlı ve tedbirli olmaları sağlanmalıdır. Tükenmişliğin yaşanmasını önleyecek, yaşandığında üstesinden gelinebilecek örgütlenmeler yapılmalı ve bu konularda detaylı araştırmalar yapılmalıdır. Ayrıca Okullarda Beden Eğitimi dersinin önemi vurgulanmalı, beden eğitimi öğretmenlerinin görevlerini daha iyi idame ettirebilmeleri için öğretmenlerin çalışma ortamları ve fiziki imkânlar mümkün olduğunca (araç-gereç/spor salonu) arttırılmalıdır.

Kaynakça

- ARABACI, İ. Bakır, AKAR, Hüseyin (2010). “Eğitim Müfettişlerinin Bazı Sosyal Demografik Ve Mesleki Özelliklerine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 15, s. 78–91.
- ARDIÇ, Kadir, POLATCI, Sema (2008). “Tükenmişlik Sendromu: Akademisyenler Üzerinde Bir Uygulama (Gou Örneği)”, *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 10(2), s. 69–96.
- BALAY, Refik (2003). *2000’li Yıllarda Sınıf Yönetimi*, Ankara: Sandal Yayınları.
- BAYKOÇAK, Canan (2002). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları ve Tükenmişlik Düzeyleri (Bursa İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİBER, Eyüp, ERSOY, Adnan, ACET, Mehmet, KÜÇÜK, Veysel (2010). “Türk Futbol Antrenörlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, S. 12 (2), s. 134–143.
- BRUDNIK, Maria (2004). “Burnout in Physical Training Teachers A Macro-Path of Professional Burnout”, *ACTA Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica*, S. 34 (2), s. 7-17.
- CAN, Yusuf, SOYER, Fikret, YILMAZ, Fatma, (2010). “Hentbol Hakemlerinin İş Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, S. 12 (2), s. 113–119.
- ÇALGAN, Zeynep, YEĞENOĞLU, Selen, ASLAN, Dilek (2009). “Eczacılar da Mesleki Bir Sağlık Sorunu: Tükenmişlik”, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, S. 29 (1), s. 61–74.
- ÇAM, Olcay (1992). *Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik Ve Güvenirliğinin Araştırılması*, 7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- CHERNİSS, Cary. (1980). *Professional Burnout In Human Service Organizations*, New York: Praeger Press.
- DOUTİS, Panayiotis, WARD, C. Phillip (1999). “Teachers’ And Administrators’ Perceptions Of Sabor-Tooth Project Reform And Their Changing Workplace Conditions”, *Journal Of Teaching In Physical Education*, S. 18, s. 418–427.
- ERGİN, Canan. *Doktor Ve Hemşirelerde Tükenmişlik Ve Maslach Tükenmişlik Envanterinin Uygulanması*, 7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- FARBER, A. Barry, (1984). “Stress And Burnout In Suburban Teachers”, *Journal Of Educational Research*, S. 77, s. 325–331.

- FEJGİN, Naomi, EPHRATY, Nevat, BEN-SİRA, David (1995). “Work Environment and Burnout Of Physical Education Teachers”, *Journal Of Teaching In Physical Education*, S. 15(1), s. 64–78.
- FREUDENBERGER, J. Herbert (1974), “Staff Burnout”, *Journal Of Social Issues*, S. 30, s. 159 – 165.
- GENÇAY, A. Ökkeş (2007). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu Ve Mesleki Tükenmişliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi* S. 15(2), s. 765–780.
- GİRGİN, Günseli. (1995). *İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi Ve Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜDÜK, Mehmet, EROL, Şerafettin, YAĞCIBULUT, Özcan, UĞUR, Zeynep, ÖZVARIŞ, Ş. Bahar, ASLAN, Dilek (2005). “Ankara’da Bir Tıp Fakültesinde Okuyan Son Sınıf Öğrencilerde Tükenmişlik Sendromu”, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, S. 14(8), 169–173.
- GÜNDÜZ, Bülent (2005). “İlköğretim Öğretmenlerinde Tükenmişlik”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 1(1), s. 152–166.
- İDE, Osman (2008). *Engelli Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma (Akdeniz Bölgesi Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KALE, Fatma (2007). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKELLE, Sema, CANPOLAT, Seçil (2008). “Tükenmişlik Düzeyi Yüksek İlköğretim Öğretmenlerinin Öğrencilere Yaklaşım Biçimlerinin İncelenmesi”, *Eğitim Ve Bilim*, S. 33(147), s. 106–120.
- KELGÖKMEN, H. Ali, SAÇLI, Fatma, DEMİRHAN, Gıyasettin. (2007). “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Saptanması Ve Karşılaştırılması”, Sözel Bildiri, 5. *Ulusal Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu*, Adana.
- KOUSTELIOS, Athanasios (2003). “Burnout Among Physical Education Teachers In Greece” *International Journal Of Physical Education*, S. 40(1), s. 32-38.
- KURTLAR, Ceyhun (2009). *Engelli Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma (Marmara Bölgesi Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- LEE, Ansu (2004). *Occupational Stress and Burnout Among Korean Secondary Physical Education Teachers: Testing The Job Demands-Control-Support Model*, Doctoral Dissertation, North Carolina: North Carolina Greensboro University.
- MASLACH, Christina, SCHAUFELI, B. Wilmar, LEİTER, P. Michael (2001). “Job Burnout”, *Annual. Review Of. Psychology*, S. 52, s. 397–422.
- MASLACH, Christina, JACKSON E. Susan (1981). “The Measurement Of Experienced Burnout”, *Journal Of Occupational Behavior* S. 2, s 99–131.
- OKYAY, Nuriye (2009). *Emniyet Teşkilatına Bağlı Okullardan Mezun Olup Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde Görev Yapan Polislerin Psikolojik Hizmet Algıları, İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ORUÇ, Serap (2007). *Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Adana İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZKAN, Ş. Yetkin (2007). “Niğde İlinde Görevli Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PEKER, Reşat (2002). “Anaokulu, İlköğretim Ve Lise Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 15(1), s. 319–331.
- PEPE, Şirin (2008). *Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- SMITH, Daniel. LENG, G. Wai (2003). “Prevalence and Sources of Burnout in Singapore Secondary School Physical Education Teachers”, *Journal of Teaching in Physical Education*, S. 22(2), s. 203-218.
- SOYER, Fikret, CAN, Yusuf, KALE, Fatma (2009). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Tatmini Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Faktörler Açısından İncelenmesi”, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, S. 3(3), s. 259–271.
- SUCUOĞLU, Bülbin, KULOĞLU, Neslihan (1996). “Özürü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, S.10(36), s. 44–60.
- ŞAHİN, Şener (2008). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.